

---

**Eenige Proeven Van Boegineesche En Makassaarsche  
Poëzie (Dutch Edition)**

**Matthes B F**

---

**Title: Eenige Proeven Van Boegineesche En Makassaarsche Poëzie (Dutch Edition)**

**Author: Matthes B F**

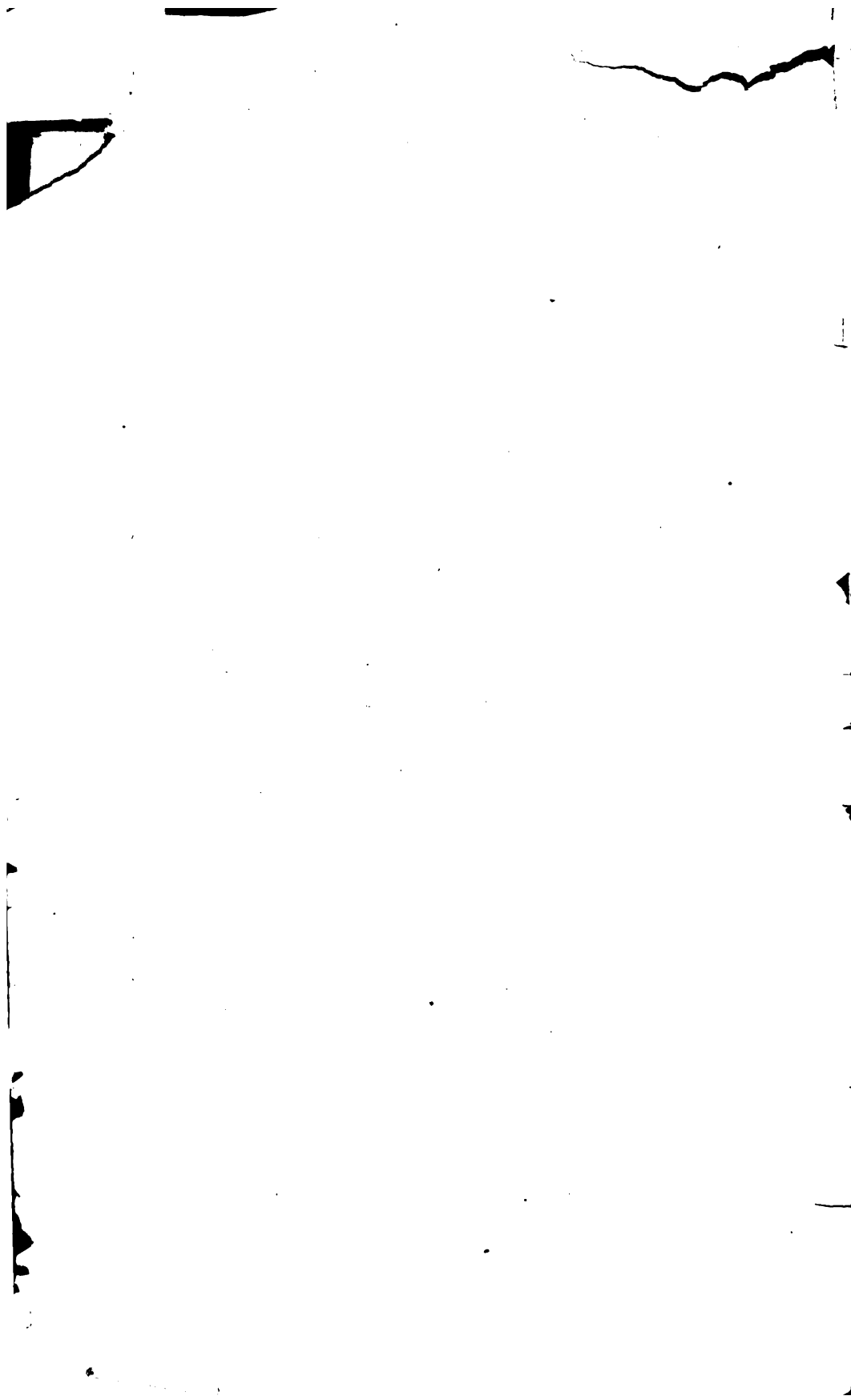
**This is an exact replica of a book. The book reprint was manually improved by a team of professionals, as opposed to automatic/OCR processes used by some companies. However, the book may still have imperfections such as missing pages, poor pictures, errant marks, etc. that were a part of the original text. We appreciate your understanding of the imperfections which can not be improved, and hope you will enjoy reading this book.**



EENIGE PROEVEN

VAN

BOEGINEESCHE EN MAKASSAARSCHÉ POËZIE.



EENIGE PROEVEN

VAN

BOEGINEESCHE EN MAKASSAARSCHE POËZIE,

DOOR

DR. B. F. MATTHES.

UITGEGEVEN VAN WEGE

HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN  
VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH INDIE

TER GELEGENHEID VAN HET

ZESDE INTERNATIONALE CONGRES DER ORIENTALISTEN TE LEIDEN.

's GRAVENHAGE,

MARTINUS NIJHOFF.

1883.

PL  
5271  
.277  
MA3

---

GEDRUKT TE AMSTERDAM, BIJ C. A. SPIN & ZONN.



GL-stads  
1199821-234  
SEAsia  
5-25-84

Meestal maakt men zich in Europa een' zeer verkeerde voorstelling van de verstandelijke ontwikkeling der Makassaren en Boegineezen. Dooh niet alleen in het moederland, maar ook in Nederlandsch Oost-Indië, ja zelfs op Celebes is dit onder Europeanen maar al te dikwerf het geval. Dit laatste is vooral hieraan toe te schrijven, dat de meeste ambtenaren en officieren slechts zelden, of althans niet anders dan terloops, de inlandsche hoven buiten 's Gouvernements grondgebied bezoeken. En hier is het juist, dat men de meeste beschaving moet zoeken, niet bij de mannen, want die zijn doorgaans te groote liefhebbers van jagen, en te zeer aan opium-schuiven, het laten vechten van hanen en dobbelspel verslaafd, om naar vermeerdering van kennis te streven, maar bij de vrouwen, waaronder men soms aantreft, die inderdaad zeer bedreven, niet enkel in het vervaardigen van handwerken, maar ook in het lezen en schrijven der inlandsche geschriften zijn.

Dat dit buiten de hoven en dus ook in de Gouvernementslanden geenszins het geval is, ja dat zelfs de meeste regenten tot dusverre nog ternauwernood gebrekkig lezen of schrijven kunnen, is enkel hieraan te wijten, dat zij nooit de gelegenheid hadden, om zulks te leeren. Thans echter, nadat ik in 1876, op verzoek van het Nederlandsch Gouvernement, te Makassar een' kweekschool voor Inlandsche onderwijzers mocht oprichten, en er reeds verscheidene volksscholen uit die kweekschool zijn voortgevloeid; twijfel ik niet, of het zal weldra blijken, dat de Makassaren en Boegineezen in aanleg volstrekt niet behoeven onder te doen voor Javanen en Maleiers.










Hoezeer die gelegenheid tot vermeerdering van kennis door de Inlandsche bevolking van Zuid-Celebes op hoogen prijs gesteld werd, bleek me ten duidelijkste, toen ik in 1880 Makassar voor goed verliet, en bij die gelegenheid met allerlei betuigingen van erkentelijkheid en bewijzen van hartelijke toegenegenheid als 't ware overladen werd. Ik houd me alzoo overtuigd, dat het inlandsch onderwijs hier, mits men zijn' eischen in de eerste jaren vooral niet te hoog stelle, rijke vruchten zal voortbrengen.

Om zich een denkbeeld te maken van den aanleg der Makassaren en Boegineezen, raadplege men bij voorbeeld mijn' Makassaarsche en Boegineesche Chrestomathiën, die een' groote menigte van allerlei stukken uit hunne literatuur bevatten, en waarvan de poëtische grootendeels van een' Hollandsche vertaling voorzien zijn.

Dat die proeven niet altoos van fijnen en vooral van Westerschen smaak getuigen, stem ik gereedelijk toe; echter valt het niet te ontkennen, dat het hier en daar allesbehalve aan blijken van groote scherpzinnigheid ontbreekt.

Ofschoon beide Chrestomathiën, vooral de Boegineesche, nog al van grooten omvang zijn; zoekt men daarin echter te vergeefs naar een' soort van Arabisch cijferschrift, waarmee ik pas in later' jaren kennis maakte, en wel door toedoen van de tegenwoordige koningin van Tanëtte, een' dochter van zekere Âroe-Panjtjâna, van wie ik meermalen in mijn' geschriften als een' door en door geletterde vorstin, gewag maakte. Ik acht het daarom niet onbelangrijk, om een gedeelte van het in het "Vervolg op mijn Kort Verslag aangaande alle mij in Europa bekende Makassaarsche en Boegineesche Handschriften" onder N°. 213 voorkomende HS. dier koningin van Tanëtte mede te deelen.

Ik laat hierouder een tabelletje van dat cijferschrift volgen; daaruit zal men zien, dat het wel Arabische cijfers zijn, doch op zeer eigenaardige manier gewijzigd.

- (1) =  (ya). Dit cijfer verkort, =  (a). En vervolgens van boven met drie puntjes, =  (nja).
- (2) =  (ka). Met een puntje, =  (ga). De streep verkort, =  (ba). De streep verlengd, =  (ra). De *ka* van boven met een streepje, =  (ngka). De *ra* van boven met een streepje, =  (nra).



- $\omega$  (3) =  $\curvearrowright$  (la). De streep verkort, =  $\curvearrowleft$  ( $\tilde{d}$ ja). Bovendien van onderen met 3 puntjes, =  $\curvearrowright$  ( $\tilde{t}$ ja). En daarna nog van boven met een streepje, =  $\curvearrowright$  ( $\tilde{n}$ tja).  
 $\rho$  (4) =  $\curvearrowleft$  (ma). De streep verlengd, =  $\curvearrowright$  (ta). De streep daarentegen verkort, =  $\curvearrowleft$  (da).  
 $\varrho$  (5) =  $\curvearrowright$  (na).  
 $\eta$  (6) =  $\diamond$  (sa). De streep verkort, =  $\curvearrowright$  (wa).  
 $\vee$  (7), met drie puntjes van boven, =  $\lambda$  ( $\tilde{n}$ ga).  
 $\wedge$  (8), =  $\curvearrowright$  (pa). Met een streepje van boven, =  $\lambda$  ( $\tilde{m}$ pa).

Het spreekt van zelf, dat dit verlengen en verkorten van een' streep licht aanleiding geeft tot verwarring, en het lezen in alle gevallen niet gemakkelijk maakt. Ik heb daarom al de hier met dit Arabisch cijferschrift geschreven' gedichten tevens in zuiver Boegineesch schrift weergegeven, en er ten slotte een' vertaling met verklaring aan toegevoegd.

Doch het was niet alleen het eigenaardige van dit cijferschrift, dat mij bewoog, om deze bijdrage van de koningin van Tanêtte hier mede te deelen. Ook de inhoud der gedichten kwam mij voor, niet van belang ontbloot te zijn. Vooreerst vindt men in versoehidene daarvan de onder den naam van *bâsa to-Bâkkâ* bekende taal, die, ofschoon wel meestal alles behalve van geestigheid en goeden smaak getuigende, toch ten volle bevestigt, wat ik boven beweerde, dat de Boeginees soms zeer veel scherpzinnigheid bezit. De *man van Bâkkâ* in Sôppeñg (to-Bâkkâ), waarnaar deze taal genoemd wordt, was een zekere *Dâtoe-Bâkkâ*, of *Prins van Bâkkâ*, die zich in overoude tijden vooral door schrandrheid een' grooten roem verwierf. Jammer, dat de beeldspraak, die van hem afkomstig is, maar al te dikwerf in niets anders dan een ver gezocht woorden- en soms zelfs gebaardenspel bestaat. Zoo zal bij voorbeeld iemand zijn' eene hand op de *borst* (het Boeg. *ûro*) leggen, en daarmede de vraag "wat is dat?" ('t Boeg. *âga-ro?*) te kennen geven. — Zoo zal iemand, die een' rivier oversteken wil, naar de diepte van het water vragen, en tot antwoord krijgen: "vraag het maar aan uw' kameraad (*mákoetâna-no ri-sibawâmoe*)." En dan moet zoo'n man weten, dat met dien *kameraad* het voor Boeginees en Makassaar op reis bijna onmisbaar wapen, te weten: de *lans*,

bedoeld wordt, en dat hij *die* slechts tot *peilstok* te bezigen heeft. — Zoo zal men ook iemand uitnoodigen, om te blijven *overnachten* met de woorden: “*māñre-mānoé-no*”, dat letterlijk beteekent: “*eet kippenvoeder*”, omdat men dikwijls als *kippenvoeder* bezigt de *bānni*, of *gebroke rijst*, en dit *bānni* doet dan denken aan *mābānni*, *overnachten*.

Deze voorbeelden zou ik nog met vele andere kunnen vermeerderen; doch ik verwijs liever eenvoudig naar de hieronder volgende *élonḡ's* ('t Makass. *kélonḡ's*), soort van korte gedichten, te vergelijken met de Maleische *panton's*.

Doch niet alleen van wege de *bāsa to-Bākkā* heeft deze van de koningin van Tanétte afkomstige proeve van Arabisch cijferschrift iets belaugrijks; maar men vindt daarin ook hier en daar allerlei beeldspraak, die soms niet geheel verwerpelijk is. Vooral spelen de kemphanen in de Boegineesche en Makassaarsche poëzie een' groote rol. Zoo wordt bij voorbeeld in het Boegineesch door mij in 1858 te Makassar uitgegeven' heldendicht op Dāēṅ-Kalābbóe, waarin onder anderen de dood van den ambtenaar T. baron Collot d'Escury en de zegepraal der Hollandsche wapenen bezongen worden, op blz. 10 en 23 zekere Ároe-Panjijāna Mátinrōwe-ri-Belawāe genoemd “de donkerbruine haan, wien in den “krijg des voorhoofd's groote ader van woede zwol, de prachtige door “den Gouverneur-generaal te Batavia met zooveel liefde gekoesterde haan, “de man, die de Zon in glans evenarende, reeds als kind naar Java “toog, en daar een slagveld niet minder gevaarlijk dan een hanenstrijd- “perk ongedeerd bezocht.” — Zoo wordt Dāēṅ-Kalābbóe, de held van het gedicht, gedurig betiteld als de jeugdige haan opgegroeid onder het dagelijksch krijgsumoer. — Zoo wordt de ambtenaar Collot d'Escury, die bij een' aanval van dezen Dāēṅ-Kalābbóe den heldendood stierf, omdat hij blond was en blauwe oogen had, zich daarbij eenigszins bont pleegde te kleeden, bij herhaling voorgesteld als een bonte *tjempāga-haan met lichtgekleurde oogen*, terwijl de dappere Assistent-resident der Noorderdistricten E. F. Graaf van Bentheim Tecklenburg Rheda van wege het eenigszins grijze van zijn hoofdhaar meer dan eens voorkomt als de *schimmelkleurige haan* in het land van Maros. — Geen wonder alzoo, dat ook hier beneden in de *élonḡ-ósonḡ's* of *heldendichten* de kemphanen, waaronder NB. zelfs een' soort van adel bestaat (Men vergelijk mijne

“Bijdragen tot de Ethnologie van Zuid-Celebes, bl. 121), zulk een’ voorname rol spelen.

Vindt men voorts in de Boegineesche poëzie, vooral daar waar het op uitstorting des gevoels aankomt, enkele passages, welke niet zoo geheel verwerpelijk zijn, men vergel. bij voorbeeld N°. 122; nog veel meer is dit echter het geval in de Makassaarsche poëzie, die naar het mij voorkomt ook in andere opzichten meer in den smaak van ons Westerlingen zal vallen.

Ik acht het daarom niet van alle belang ontbloot, om ook hiervan eenige proeven mede te deelen, zoowel uit die soort van gedichten, welke den naam van *Sinrili’s* draagt (vergel. Makass. Chrestomathie, bl. 492), als uit de *kêlonj’s* (verg. Mak. Chrest. bl. 653).

Het eerste Makassaarsche stuk is ontleend uit een’ *Sinrili*, bevattende den *lijkzang eener vrouw op haren echtgenoot*.

Het tweede Makassaarsche stuk komt insgelijks voor in eene *Sinrili*, en wel het heldendicht op *Mádi Dâênj-ri-Mákka*. Daarin worden Mádi’s moeder en echtgenoot voorgesteld als weenende bij het stoffelijk overschot van den ontslapene, met lohangende haren, en onder het uiten van allerlei jammerklachten.

Ten slotte bied ik den lezer een’ menigte Makassaarsche *kêlonj’s* aan van verschillende aard.

Ook deze proeven van Makassaarsche poëzie heb ik van vertaling en verklaring voorzien.

Over het metrum der Boegineesche poëzie vergelijkte men mijn Boeg. Chrest. III, bl. 166, 171, 189, 209, 215, 243 en 263.

Het metrum van N°. 1 tot en met 62, N°. 64 tot en met 108 bestaat in 3 voeten van 8, 7 en 6 lettergrepen. Wanneer de klemtoon op de laatste, in stede van de vóórlaatste, lettergreep valt, is zulk een voet hier, gelijk in elk ander metrum, één lettergreep korter.

Het metrum van N°. 63, N°. 112 tot en met 117, 120 en 121 bestaat in 3 voeten van 6 (of 5), 8 en 8 lettergrepen.

Het metrum van N°. 109, 110, 118 en 119 bestaat in 4 voeten van 5 (of 6), 8, 5 (of 6) en 8 lettergrepen.

Het metrum van N°. 111 bestaat in 4 voeten van 6, 6, 5 en 8 lettergrepen.

Het metrum van de *sóerá-báwáñg*, waaruit N°. 122 ontleend is, bestaat enkel in voeten van 8 lettergrepen met den klemtoon op de vóórlaatste, of 7 lettergrepen met den klemtoon op de laatste lettergreep.

Wat het metrum der Makassaarsche *kélong*'s betreft; deze bestaan steeds ieder uit vier regels, waarvan de beide eerste en de vierde 8, de derde 5 lettergrepen bevatten.

Het metrum van de *Sínriit*'s is minder zeker, doch bestaat meestal in twee voeten, de een van 5 of 6, de ander van 8 lettergrepen.

